

УДК 811.161.2:81 – 13

Леся Баранська, старший викладач кафедри української мови
Марія Стецик, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

САКРАЛЬНІ КОНЦЕПТИ “АРМАГЕДОН” І “ВАВИЛОН”
У ПОВІСТІ МАРІЇ МАТІОС “АРМАГЕДОН УЖЕ ВІДБУВСЯ...”

У статті досліджено стрижневі лексеми-концепти “Армагедон” і “Вавилон” у повісті Марії Матіос “Армагедон уже відбувся...” крізь призму сакрального, з’ясовано їхню текстотвірну та ідейно-концептуальну функції, здійснено поглиблені лінгвостилістичні студії над ними.

Ключові слова: слово-образ, концепт, сакральне поле, контекст, лінгвокультурогема, символ.

Літ. 15.

Леся Баранская, старший преподаватель кафедры украинского языка
Мария Стецик, кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

САКРАЛЬНАЯ КОНЦЕПТА “АРМАГЕДОН” И “ВАВИЛОН”
В ПОВЕСТИ МАРИИ МАТИОС “АРМАГЕДОН УЖЕ СВЕРШИЛСЯ...”

В статье исследуются ключевые лексемы-концепты “Армагеддон” и “Вавилон” в повести Марии Матиос “Армагеддон уже свершился...” сквозь призму сакрального, исследованы их текстообразующие и идейно-концептуальные функции, осуществлены углубленные лингвистические студии над ними.

Ключевые слова: слово-образ, концепт, сакральное поле, контекст, лингвокультурологема, символ.

Lesya Baranska, Senior Lecturer of The Ukrainian Language Department
Maria Stetsyk, Ph.D. (Philology) Docent of The Ukrainian Language Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

SACRED CONCEPTS OF “ARMAGEDDON” AND “BABYLON” IN THE STORY
“ARMAGEDDON HAS ALREADY TAKEN PLACE...” BY MARIA MATIOS

In the article we research key lexemes-concepts “Armageddon” and “Babylon” in the story by Maria Matios “Armageddon has already taken place...”. Through the prism of sacred we point out their textformational and idea conceptual function and make detailed linguostylistic studios of them.

Keywords: word-image, concept, sacred field, context, symbol, linguoculturolohema.

Постановка проблеми та аналіз останніх публікацій. Творчий доробок М. Матіос – це розмаїття тем, образів, проблем, відтак її постать чи не найхаризматичніша (не епатажна, не скандальна – саме харизматична!) в сучасній українській літературі. Письменниця (останнім часом – громадська діячка й політик) постійно нагадує, що всі ми – неповторні, зі своєю (не нами обраною!) долею [2, 12], наше життя визначають чимало факторів, вони ж формують наш характер, світоглядно-ціннісні орієнтири, спосіб поведінки, наш іманентний сакральньо-духовний простір. Художнє мовомислення письменниці підтверджує неабияку її майстерність у доборі точних, семантично глибоких та доречних і в мікро-, і в макроконтексті слів й усталених зворотів, що слугують засобом розкриття психології персонажів, формують місткий подієвий каркас і подають необхідні імпульси для складних читацьких рефлексій.

Увагою Марія Матіос не обділена: журналісти друкують інтерв’ю з нею, молодь обговорює твори на форумах в Інтернеті, дослідники роблять спроби тематично-проблемного, жанрово-стильового й образного аналізу. Наприклад, Д. Павличко, С. Жила, Я. Голобородько, Т. Тебешевська, І. Ведмідь науково, а часто й гостро критично осмислюють та інтерпретують різні аспекти повістей і новел письменниці. Певні питання мовної картини художнього світу М. Матіос уже досліджено, зокрема в студіях Л. Марчук та С. Шабат-Савки. Б. Червак аналізує темпоральну символіку її прози. Творчість письменниці крізь призму буття українства представлено в нарисі М. Якубовської.

Дискурс прози Марії Матіос різноаспектно осмислено в кандидатській дисертації Г. Павлишин. Зазначимо, що тут до уваги остання за часом виходу повість “Армагедон уже відбувся” не бралася. До проблеми феномену художнього мовлення Марії Матіос зверталися й

дрогобицькі дослідники Н. Жмурко, М. Яким, Р. Міджин. І. Набитович, І. Шумей і С. Гірняк предметом своїх студій визначили *sacrum*, який так щедро розсипаний на сторінках її прозових творів і формує ідейно-етичне підґрунтя творчості. І. Набитович у статті “Сакральні мотиви в художній прозі Марії Матіос” торкається проблеми священного у її прозі загалом і в повісті “Москалиця” зокрема.

Мега статті – різноаспектно, в якнайширшому лінгвокультурологічному контексті дослідити стрижневі слова-концепти “Армагедон” та “Вавилон” у повісті Марії Матіос “Армагедон уже відбувся...”.

Виклад основного матеріалу. Повість “Армагедон уже відбувся...” з’явилася напередодні чергового Форуму книговидавців у Львові у вересні 2011 року і стала (що б там не говорили новітні критики й критикани) черговою віхою духовного, історичного та національного самоусвідомлення, заломленого кризь призму життя великого грішника, без вини винного буковинця Івана Олексюка, якого буквально розчавила вавилонська вежа мимовільного і страшного навіть з висоти літ злочину.

“Армагедон...” – книжка вельми актуальна. У ній відбита новітня філософія нашого теперішнього буття, сповненого гонитвою за різними примарами, коли, як каже авторка, “люди рахують гроші – і не рахують свої дні”, буття, позбавленого совісті й солідарності, часто навіть на рівні родини. У повісті йдеться про моральний вибір, спокуту, життя і смерть чи, як писав Василь Стус, “смертеіснування й життесмерть”. Те, що ми спостерігаємо щодня, “може, це і є кінець світу, лише ніхто не сповіщає про нього?”, – запитує письменниця. Однозначної відповіді тут немає, як і немає в тексті повісті такої категоричності щодо Судного дня. Вона не так про підсумки життя звичайної людини, як про крах моральної ієрархії в суспільстві. Головна думка цієї розповіді проста до банального – **“ніхто нікому нічого не винен, крім совісті”**.

Людина фатально втрачає моральні цінності, що призводять до падіння суспільних орієнтирів загалом, відтак **сакральне витісняється тотально профанним**. “*Що казати тепер про душу, коли люди у світовому гармидері й гаморі слово таке – “душа” – забули. Люди рахують гроші – і не рахують свої дні. А душі й не згадують*” [7, 77], – зазначає авторка.

До слова, у передмові до повісті важливу пораду дає читачам сучасний ізраїльський класик Амос Оз, що листувався з Марією Матіос, кажучи: “*Все залежить від нас: ми можемо бути й останніми акторами в завершальному*

акті, але можемо стати й тими, хто відіграє НОВУ РОЛЬ в НОВІЙ дії. Все залежить ТІЛЬКИ від нас” [7, 4].

Письменниця переконана: немає страшнішої, сильнішої і точнішої зброї понад слово. Необхідні сигнали подає вже сама назва, що відразу ж проектує архетипну глибину, а також ключові слова, переважно сакрального поля, які пронизують полотно повісті, зосереджують на них читацьку увагу й допомагають глибше зрозуміти і сам твір, і його філософсько-онтологічні та психологічні глибини. Домінантні слова (слова-концепти, слова-фаворити) вирізняються на загальному текстовому тлі й відіграють важливу текстотвірну та ідейно-концептуальну функцію, формують вербально-образну й концептуальну вісь. Докладніше зупинимось на двох – **Армагедон та Вавилон**. До речі, стрижневі слова та основні ідейно-концептуальні вектори твору оригінально представлені в художньому оформленні книги. Першу сторінку “прикрашають” велика жменя золотих монет та **“Вавилонська вежа життя, що має колись завалитися”** [7, 37]. Якраз на наступній сторінці бачимо й каміння, що сиплеться з вершечків прожитих людських життів. Бо “*для кожного є своя вежа, і ще не було такої, яка б не упала*” [7, 78].

У назву винесено архетипну лінгвокультурологему **“Армагедон”**. Тут стверджується, що страшний судний день **уже відбувся**, уже відбулося остаточне зіткнення між добром і злом у душі нещасного (і водночас такого, що не викликає симпатії і не змусить читача витиснути найскупішу сльозу) Івана Олексюка. Армагедон змушує думати, рефлексувати, змінюватися, поки не пізно, а не ридати. Складна назва (складна у розумінні рецептивному, культурологічному й світоглядному) не справджує читацьких очікувань. Більше в тексті жодного разу про старозавітний Армагедон, навіть про Страшний суд не згадується. Але мотив судного дня, насамперед судного дня в самій людині, пронизує повість, як і червона гадючка крові, що раз у раз зринає у збуреній свідомості головного героя і стає фізично відчутною для читача. У пересічного реципієнта ця назва, на жаль, зафіксувалася у своєму спрощеному, ба навіть спрIMITизованому сенсі, тому складно співвіднести її із самим текстом повісті. Є потреба звернутися до спеціальних словників, щоб осмислити складні зв’язки між назвою і текстом, відчутти, як слово-назва може слугувати ключем до розуміння твору.

У словнику С. Аверинцева “Софія-Логос” читаємо: **“Армагедон** (грецьк.) у християнській

есхатології – місце есхатологічної битви при кінці світу, коли спливе час, у якій братимуть участь “царі всієї землі обітованої” (Одр. 16, 14 – 16). [...] У пізній християнській есхатологічній літературі Армагедон – позначення самої битви” [1, 34 – 35].

У “Словнику іншомовних слів” подано таке тлумачення досліджуваної лінгвокультурогеми: “**Армагедон** (грецький термін, вірогідно, утворений від давньоєврейської haau струмок, потік, і Megiddo назва). 1. Місцевість біля підніжжя гори Кармель, яка в біблійні часи була місцем вирішальних битв з єгиптянами, ассирійцями та іншими завойовниками Ханаанського краю. Згідно з Одкровенням Івана Богослова, Армагедон – місце, де під час настання кінця світу відбудеться остання битва з участю всіх царів землі. 2. Переносне – щось страшне, невідворотне, глобальний катаклізм” [11, 112].

Вичерпну статтю про Армагедон знаходимо в словнику “Культура і культурологія”. “**Армагедон**” (Armagedon – грецьк. еквівалент давньоєврейської ha megiddo – гірська місцевість Мегіддо, топоніма району поблизу Хайфи, де відбувалися військові сутички) – згідно з Біблією, місце збору сил Сатани для вирішальної битви з Богом, а в більш широкому теологічному значенні – символ останньої битви Добра і Зла, а також символічна місцевість есхатологічної (у кінці світу) війни сатанинських сил проти вірних.

Ідея рішучої битви Добра і Зла трапляється і в Старому Завіті, але термін “Армагедон” і конкретизований сюжет належить Одкровенню Іоанна Богослова. За Іоанном, звір Апокаліпсису, який уособлює Рим і Зло загалом, буде переможений посланцем Бога – Месією – і кинутий до пекла. Після цього настане тисячолітнє царство воскреслих святих і мучеників. Аж тоді відбудеться остаточна сутичка Неба із силами Зла, тобто Армагедон. Вона завершиться остаточною перемогою Христа і Страшним Судом, на якому вирішиться посмертна доля всіх воскреслих людей: непрості грішники підуть до пекла, а спасенні житимуть в Небесному Єрусалимі” [6, 100 – 101].

Відомий ізраїльський письменник Амос Оз, один із претендентів на Нобелівську премію 2009 року, у листі до письменниці з приводу її книги пише: “... Дорога Маріє! Ви ще запитали, чи не здається мені, що кінець світу – Судний день – уже прийшов до нас, що він заповнив усю землю, а ми – просто дійові особи в останньому дні нашої планети? Адже та інтенсивність, з якою люди удосконалюють знаряддя самознищення, – якраз і свідчить про завершальний етап Армагедону”. І далі продовжує: “... Однак сили, які ми повинні

зрозуміти, пізнати і приборкати, – це сили Зла, які є в нас самих, сили Зла, що гніздяться в серці людини, і від сплеску цих сил ніхто не застрахований” [7, 4 – 5]. Справді, Амос Оз дуже тонко вловив суть книги і її лейтмотив: судний час, чи Страшний Суд, передовсім вершиться в людській душі, якщо вона ще здатна відчувати, переживати й розуміти міру заподіяного нею (вільно чи невільно) Зла. Як тут не згадати Федора Достоєвського з його сакраментальною фразою: “Арена боротьби між Добром і Злом – наші серця”. Армагедон у людській душі (чи Армагедон людської душі) – це найстрашніше випробування, яке може впасти на людину. Головний герой Іван Олексюк таки пережив Армагедон, який для нього став власне життям (чи то існуванням, чи то очікуванням Страшного Суду) після мимоволі скоєного злочину.

На титульній сторінці зображено й інший стрижневий образ сакрального макрополя – **Вавилонську вежу**. Точніше – “*вавилонську вежу життя, що має колись завалитися*”. “Робив щоденну вранішню роботу – голився, снідав, годував худобу, муштрував пса – а невідступно думав про майбутній крах. Усе мало колись завалитися потворно і страхітливо, як завалилася **Вавилонська вежа...**” [7, 37].

Як відомо, Вавилонська вежа – символ людського марнославства перед лицем Бога: “Ісказали вони один одному: наробимо цегли і випалимо вогнем... Побудуємо собі місто і вежу, високою до небес, і зробимо собі ім’я, перш ніж розсіємось по всій землі” (Бут. 11.34). За біблійною легендою, Господь відняв у людей (одну) спільну мову, вони перестали розуміти один одного і Вежа залишилася недобудованою. Місто дістало ім’я “Вавилон” (з єврейської “Бавель”, що означає “змішування”). Змішування мов – символ неможливості робити загальну справу, бути почутим [5, 457].

Окрім покарання за перше гріхопадіння людства в особі Адама і Єви, Священне писання згадує ще друге покарання за колективне гріхопадіння всього людства, а саме – змішання мов, яке настало у вигляді кари за вавилонське стовпотворіння. Змішання мов, тобто установлення багато мов і культур, за висловом С. Трубецького, показано в Біблії передовсім як кара, що аналогічна прокляттю “праці в поті чола”, накладеному свого часу на людство в особі Адама. У більш широкому контексті задум будівельників Вавилонської вежі полягає у спробі влаштуватися на землі без Бога. Сьогодні обидва поняття стали символом еkleктичного змішування різних стилів у художніх творах, інфляції духовних цінностей, зміщення ідеалів, а в широкому сенсі – кризи сучасної цивілізації [6, 200 – 202].

В українській етносвідомості також зафіксовано цей усталений архетип. У “Словнику фразеологізмів української мови” читаємо: “**Вавилонське стовпотворіння**, кн. – повне безладдя, гармідер, нестримний галас, метушня” [12, 694].

Якою ж є Іванова Вавилонська вежа? Чому про неї він постійно думає? Чому сама згадка про Вавилонську вежу (читай – безлад, хаос), що пролунала мимохіть з уст дуже доброї жінки, яка могла на якийсь час втамувати його непомірний страх і холод у грудях, відштовхнула Івана від неї, ще більше посилила його внутрішнє сум’яття. Очевидно, Вавилонську вежу він уявляв як неминучу розплату, що рано чи пізно наздожене його. Якщо на цьому світі Іван ще міг заховатися за кількома замками, захиститися, то що ж скаже він на Страшному Суді. Іван боїться Судного дня, хоча в Бога і не вірить (чи так йому здається, що не вірить). Хіба байдужа до Господньої справедливості людина все життя каратиметься за мимовільно (такі з чисеїс – не своєї – підступної волі) вчинений смертний гріх – убивство? Іншою Вавилонською вежею для головного героя стають його діти, яких він нібито не любив (не хотів, не міг любити), але чия доля, особливо наймолодшої дочки Світланки, була йому не байдужа. Каміння Вавилонської вежі посипалося рекетирством синів та втечею дочки до Греції. Ще більший тягар вежі відчував від того, що сини так і не зрозуміли, що за все в житті треба колись відповідати.

“Іван про свою *Вавилонську вежу* думає, аби не завалилася. Сини своїм вежам раду дадуть без нього” [7, 52].

Отже, у цьому контексті актуалізуються семантичні компоненти **гріх, провина і відплата** за нього. Вавилонська вежа стала для Івана також уособленням його відстороненості, відчуженості від світу, відтак захистом від людей, яким байдуже, чому він так вчинив і що ним керувало, але вона відгородила його і від Бога.

“...бо ніхто ще не діставався неба, будуючи *вежу*, яка ховає від людей, але й не приводить до Бога” [7, 38].

Суть розплати за вчинене Іван сповна усвідомив тоді, коли отримав листа від дочки і зрозумів, чому вона, відчуваючи до нього неабияку душевну прихильність, все-таки не змогла винести тягаря заповідяного ним Зла. За провину батька розплатилася безневинна дочка. І це ударило по ньому фізично відчутним камінням, що посипалося із самого верху Вавилонської вежі.

“Від тих слів Іван почав ломитися остаточно. Так, ніби на нього звалився верх *Вавилонської вежі*, – а далі посипалося і все її Каміння” [7, 57].

Вавилонська вежа, як відомо, старозавітний символ-архетип. У Новому Завіті Христос обнадійливо сказав: хто без гріха, хай перший кине в мене каменем. На жаль, Іван Олексюк у своєму розумінні-переживанні злочину-провини не зміг піднятися над Старозавітним розумінням, не повірив Христові, що навіть найбільший грішник через каяття, покуту і Святі Тайни може досягнути Небесний Єрусалим. Тоді Армагедон його життя завершиться перемогою Христових воїнів. Цей драматизм переживання особистого Вавилону посилюється й історико-політичними реаліями часу: ті, що дали Іванові в руки залізного щупака (знаряддя братовбивства) і хто під страхом смерті змусив його стати Каїном, пізніше саме його зробили цапом-відбувайлом.

“А із телевізора, добре, хоч сьогодні не виповідають, який Іван був поганий, коли був молодий і податливий, коли ще не знав, що для кожного є своя *вежа* і ще не було такої, яка б не упала. І для кожного в цьому світі є свій страх, який не дає перепочинку на Життя” [7, 78].

Для кожного є своя вежа і ще не було такої, яка б не упала. Ці рядки можна сприймати як взірць вишуканої афористичної вербалізації сенсу, смисловим центром якого виступає архетип-міфологема **Вавилонська вежа**.

Висновки. Знакові слова-концепти **Армагедон і Вавилон** допомагають віднайти ключ до осягнення філософських та духовних глибин тексту, виявляють спосіб художнього мовомислення авторки, здатність вихопити з-поміж безліч речей чи явищ таке, що в сконцентрованому, спресованому вигляді економно, з великою експресією оприявнює ідею твору. Згадані лінгвокультурологеми також творять неповторну й рідкісну та цілісну для сучасного модернового письма сакральну ауру.

1. Аверинцев С. *София-Логос. Словарь / С. Аверинцев.* – К.: Дух і Літера, 2001. – 460 с.

2. Ведмідь І. *Три життєві уроки “Солодкої Дарусі”.* Спроба акцентувати деякі проблеми роману Марії Матіос / І. Ведмідь // *Дивослово.* – 2007. – № 6. – С. 12 – 14.

3. Гірняк Світлана, Шумей Ігор. *Sacrum і profanum за твором Марії Матіос “Солодка Даруся” / Світлана Гірняк, Ігор Шумей // Парадигма & sacrum у літературі та культурі.* – Випуск І. – Дрогобич: Посвіт, 2007. – С. 151 – 156.

4. Голобородько Я. *Соціумний інтер’єр чи психологічний дизайн (художні дилеми Марії Матіос) / Ярослав Голобородько // Слово і час.* – 2008. – № 12. – С. 81 – 85.

5. *Енциклопедія символів / Е.Я. Шейніна.* – М.: ООО, “Издательство АСТ”; Харків: ООО “Торсинг”, 2003. – 591 с.

СОЦІАЛІЗОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ІНТЕРНАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ТА ТЕАТРАЛЬНИХ РОЛЕЙ ЗАСОБАМИ СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА

6. *Культура и культурология. Словарь / Сост. и ред. А.И. Кравченко.* – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 928 с.
7. *Матіос М. Армагедон уже відбувся...: Повість / Марія Матіос.* – Львів: ЛА “Піраміда”, 2011. – 112 с.
8. *Набитович І. Сакральні мотиви в художній прозі Марії Матіос // Ігор Набитович. Універсум сасгит’у в художній прозі (від модернізму до постмодернізму): Монографія.* – Дрогобич-Львів: Посвіт, 2008. – 600 с. – С. 517 – 529.
9. *Павличко Д. Безодня, куди страшно заглядати / Дмитро Павличко // Літературна Україна.* – 20 січня 2005 року. – № 2. – С. 6.
10. *Павлишин Г. Дискурс прози Марії Матіос / Галина Павлишин // Автореф. дис... канд. філол. наук.* – Чернівці, 2012. – 20 с.
11. *Словник іншомовних слів / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін.* – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.
12. *Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: В.М. Білоноженко та ін.* – К.: Наукова думка, 2003. – 1104 с.
13. *Тебешевська Т. Художні особливості “Щоденника страченої” Марії Матіос / Т. Тебешевська // Слово і час.* – 2006. – №.2 – С. 54 – 62.
14. *Червак Б. Символіка часу в творах Марії Матіос / Богдан Червак // Слово і час.* – 2000, – № 4. – С. 122.
15. *Якубовська М. Міфологія буття українства у прозі Марії Матіос (Літературний портрет Марії Матіос) / М. Якубовська.* – Львів, 2005.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2014

УДК 159.98:792

Юлія Возна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету

СОЦІАЛІЗОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ІНТЕРНАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ТА ТЕАТРАЛЬНИХ РОЛЕЙ ЗАСОБАМИ СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядаються проблеми засвоєння соціальних та театральних ролей у процесі сценічно-театральної діяльності, досліджується вплив театральних засобів на соціалізацію особистості. Автор аналізує соціально-виховну роль театального мистецтва та проблему інтерналізації соціальних та театральних ролей через засоби сценічного мистецтва.

Ключові слова: соціалізація, інтерналізація, роль, соціальна роль, театральна роль, соціальна поведінка, театр, соціалізованість.

Літ. 5.

Юлія Возная, кандидат педагогических наук, доцент кафедры социальной работы и социальной педагогики Хмельницкого национального университета

СОЦИАЛИЗИРОВАННОСТЬ ЛИЧНОСТИ КАК РЕЗУЛЬТАТ ИНТЕРНАЛИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНЫХ И ТЕАТРАЛЬНЫХ РОЛЕЙ СРЕДСТВАМИ СЦЕНИЧЕСКОГО ИСКУССТВА

В статье рассматриваются проблемы усвоения социальных и театральных ролей в процессе сценически-театральной деятельности, исследуется влияние театральные средства на социализацию личности. Автор анализирует социально-воспитательную роль театального искусства и проблему интернализации социальных и театральные ролей через средства сценического искусства.

Ключевые слова: социализация, интернализация, роль, социальная роль, театральная роль, социальное поведение, театр, социализированность.

Julia Vozna, Ph.D. (pedagogic) Docent of Social Work and Social Pedagogic Department Khmelnytsk National University

SOCIALIZATION OF PERSONALITY AS A RESULT OF THE INTERNALIZATION OF SOCIAL AND THEATRICAL ROLES BY MEANS OF PERFORMING ARTS

The article deals with the problems assimilation of social and theatrical roles in the scenically and theatrical activities, examines the impact of theatrical means for socialization. The author analyzes the social and educational role of theater art and the problem of internalization of social and theatrical roles through the medium of performing arts.

Keywords: socialization, internalization, role, social role, theatrical role, social behavior, theater, socialization.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Реалії сучасного суспільного життя актуалізують необхідність пошуку інноваційних підходів до здійснення ефективної соціалізації сучасної молоді людини, розвитку її творчого